

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. дпн Жана Атанасова Янкова, Пловдивски университет “Паисий Хилендарски”

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен “**доктор**”

в област на висше образование: 1. Педагогически науки

професионално направление: 1.2. Педагогика

докторска програма: Специална педагогика

Автор: Олимпия Николаос Кацони

Тема: „ Ученици със специални образователни потребности - обект на тормоз в общообразователните училища ”

Научен ръководител: проф. дпн Мира Цветкова-Арсова, СУ „ Св. Климент Охридски”

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № РД 38-187 от 02.04. 2019 г. на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски" съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Ученици със специални образователни потребности - обект на тормоз в общообразователните училища” за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше образование 1. Педагогически науки; професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма Специална педагогика. Автор на дисертационния труд е Олимпия Николаос Кацони - докторантка в редовна форма на обучение към катедра ”Специална педагогика и логопедия” при СУ „Св. Климент Охридски".

Представеният от Олимпия Николаос Кацони комплект материали на хартиен носител е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ и Процедурните правила за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“, като включва всички необходими документи.

– молба до Ректора на СУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;

– автобиография в европейски формат;

- нотариално заверено копие от диплома за висше образование (ОКС ‘магистър’)
- заповеди за записване в докторантура и за продължаване на обучението;
- заповед за провеждане на изпит от индивидуалния план и съответен протокол за издържан изпит по специалността;
- протоколи от катедрени съвети, свързани с докладване на готовност за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет;

2. Кратки биографични данни за докторанта

Докторантката Олимпия Кацони. завършва бакалавърска степен гръцка филология през 2002 г. в Аристотелски университет, гр. Солун. През 2011 г. завършва специална педагогика във факултета по Ранно детско обучение в Аристотелски университет, гр. Солун. В Софийския университет "Св. Климент Охридски" завършва магистърска степен по специална педагогика във ФНОИ, катедра „Специална педагогика и логопедия“ през 2013 г.. Зачислена е за редовен докторант през 2014 г. в катедра „Специална педагогика и логопедия“, ФНОИ на СУ "Св. Климент Охридски"

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Изследователският проблем, по който работи докторантката е изцяло актуален и значим не само за специалното образование, но и за педагогическата практика. Неговата значимост се свързва с факта, че разработените в дисертацията проблеми, третира един особено актуален и важен за специалната педагогика и специалната психология проблем свързан с тормоза като вид агресия в образователните институции. Фокуса на дисертационното изследване е насочен към тормоза оказван върху деца и ученици с интелектуални затруднения, аутистичен спектър, синдроми на Аспергер и Рет, синдром на Турет и специфични нарушения на способността за учене.

Представеният дисертационен труд съдържа широк спектър от теоретични и емпирични данни и анализи, отнесени пряко към очертаните аспекти на проблема.

4. Познаване на проблема

Докторантката познава добре базисната проблематика и умело внася интересни авторски интерпретации с научна и приложна насоченост. Теоретичните постановки по изследвания проблем са представени цялостно, многоаспектно и в дълбочина. Изследователският фокус се конкретизира чрез формулираните хипотези, свързани с измерване на различните образователни способности и поведения у децата и учениците със специални образователни потребности и на вербалния и социален тормоз от своите съученици върху децата и учениците с интелектуални затруднения, аутистичен спектър, синдроми на Аспергер и Рет, синдром на Турет, специфични нарушения на способността за учене.

4. Методика на изследването

Избраната от докторантката методиката на изследване позволява да се постигне целта и да се получат адекватни отговори на задачите, поставени в дисертационния труд.

Използваните методи – теоретичен анализ, метод на емпиричното изследване, математико - статистическите методи на обработка със софтуерната програма – SPSS (23.0) – Statistical Package for Social Sciences, версия 23 и анализ дават възможност за очертаване на теоретичната основа на проблема и за разкриване на емпиричната обосновка за възможността за използването на въпросника за измерване на честотата на тормоза в образователните институции в Гърция.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 251 страници и приложения. Структурата включва: увод, четири глави, изводи, препоръки, заключение и приложение.

Увода е фокусиран върху актуалността на изследваната тематика – тормоз върху деца и ученици със специални образователни потребности в образователните институции в Гърция.

В *глава първа* е представен теоретичният анализ за тормоза. Дефинира се и се посочват формите на тормоза - словесен/вербален, социален и физически както и възрастта при оказване на тормоз и по полов признак. Анализирани са причините за оказване на тормоз при деца и ученици със специални образователни потребности в детските градини и училища с представени факти, че при децата с увреждания е налице два пъти по-висок риск да бъдат тормозени отколкото деца без увреждания. Тук също се анализира възникването и оказване на тормоза, наблюдателите на тормоза и разпространението на тормоза и виктимизация при ученици от аутистичния спектър. В параграф 1.12 и 1.13 са

представени законодателните и правни аспекти за предотвратяване на тормоза в образователните институции в Гърция.

Във *втора глава* озаглавена „Видове увреждания и основните им характеристики“, докторантката разглежда деца и ученици от аутистичния спектър, със синдрома на Турет, със синдром на Рет, със синдром на Аспергер, с интелектуални затруднения, със синдром на Даун и със специфични нарушения на способността за ученето с диагностичните критерии и характеристики на посочените групи деца.

В *трета глава* „Дизайн на изследването“ са представени целта, задачите, хипотезите, които са изведени в логическа последователност и участниците на изследването. В методологията на изследването е представено комбинирането на качествени и количествени методи за събиране на информация. Разработен е въпросник за установяване на тормоза при деца и ученици със специални образователни потребности в училище и детска градина. Въпросникът е групиран в 7 области с общ брой от 32 въпроса, които е тестван за валидност и надеждност. За целите на изследването е използван втори изследователски инструмент, а именно скалата ААМД която измерва личната независимост и социалните умения на децата. Скалата за адаптивно поведение се използва, за да се идентифицират характеристиките на децата и учениците със специални образователни потребности, които могат да бъдат причина, за да бъдат тормозени.

В *четвърта глава* са представени резултатите от проведеното емпирично изследване. Докторантката анализира резултатите от въпросника спрямо формите на тормоз-физически, вербален и социален. В параграф 4.2. са анализирани резултатите по скалата ААМД и са пряко свързани с резултатите от първия въпросник с което се стига до заключение, че различните деца и ученици стават обект на тормоз в училището и детската градина. С диаграми и таблици е визуализиран анализа на резултатите от емпирично изследване, съпроводени с интерпретиране на съответния резултат. В параграф 4.3. е направено сравнение на получените резултати с тези от други научни изследвания. Докторантката прави дискусия относно издигнатите 6 хипотези и посочва, че първа и пета хипотеза се доказват, а останалите частично се потвърждават. Дисертационният труд завършва с *изводи, препоръки и заключение*. На базата на извършения анализ на резултатите от емпиричното изследване, авторката извежда 11 извода, които са групирани:

- Спрямо характеристиките на учениците със специални образователни потребности;

- По отношение на тормоза, на който децата и учениците със специални образователни потребности са станали жертва;
- По отношение на интервенциите и мерките за спиране срещу тормоза

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приносите от научното изследване могат да се сведат до:

- **научно-теоретични приноси:**

- ✓ За специална литература – изследван е проблема за тормоза сред различните групи деца и ученици със специални образователни потребности.
- ✓ Анализирани са термините „училищен тормоз“ с изследване над деца и ученици със специални образователни потребности.
- ✓ Установено е, че подобно научно изследване в Гърция не е осъществявано.

- **Научно – практически приноси:**

- ✓ За първи път в Гърция е използван „Инструментариум за оценка на тормоза и връзките с връстниците в училище“, които може да бъде използван от професионалисти за измерване на честотата на тормоза в училищата
- ✓ Използвана е скалата AAMD, за разпознаване на характеристиките на децата и учениците със специални образователни потребности и трудностите, с които се сблъскват в училище.
- ✓ Направен е опит да се разбере дали поведението на децата и учениците със специални образователни потребности се отклонява от поведението на другите деца в общообразователните класове и дали то не е причината да стават жертви на тормоз
- ✓ Използван е въпросник, чрез който може да се разбере дали децата с увреждания стават жертви на тормоз
- ✓ На базата на получените резултати от емпиричното изследване могат да се създадат образователни програми, насочени към учители и родители за справяне с тормоза, за намиране на решения и съвети за адекватни реакции.

Приносите от дисертационния труд ми дава основание да посоча, че те намират своето приложение както в специалната педагогика, така и в специална психология.

7. Лично участие на докторанта

Олимпия Кацони е била докторантка в редовна форма на обучение. Тя е реализирала персонално цялото дисертационно изследване с компетентната помощ на своя научен ръководител. Приемам, че текстът, получените резултати и приноси са нейно лично дело.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантката е приложила 5 броя публикации по темата на дисертацията, от които три са на докторантски конференции и две в съавторство с научния си ръководител. Публикациите напълно съответстват на изискванията на СУ „Св. Климент Охридски“ за открита процедура на дисертационния труд и отразяват постигнатите резултати и научните приноси в дисертационното изследване.

9. Автореферат

Авторефератът отразява структурата и съдържанието на дисертационния труд и основните резултати от изследването.

10. Въпроси и препоръки към докторанта

1. Определете обекта и предмета на научното изследване ?
2. Посочете етапите на научното изследване?
3. Напълно ли сте убедена, че получените резултати от изследването са реални и майки предвид, че въпросниците са попълвани от учителите, а не от изследваната група деца и ученици със специални образователни потребности.
4. Разработения „Инструментарий за оценка на тормоза и връзките с връстниците в училище“ може ли да бъде прилаган и в образователните институции в Р България?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Олимпия Кацони съдържа научни и практико-приложно резултати и отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Дисертационният труд показва, че докторантката *притежава* задълбочени теоретични знания и професионални умения по научната специалност като *демонстрира* качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Предвид гореизложеното, давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси и *предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’* на Олимпия Кацони в област

на висше образование: 1. Педагогически науки; професионално направление: 1.2.
Педагогика, докторска програма „Специална педагогика“.

07.05.2019 г.

Рецензент:

Доц. дпн Жана Янкова